

Volt-e része Socinus Faustusnak a Dávid elleni hamis vádban?

A Keresztény Magvető 1943. évi 169. lapján Benczédi Pál azt állítja, hogy Jakab Eleknek erre vonatkozó igenlő állítása „nincs bizonyítva”. Ha megjelent volna már „A magyarországi protestantizmus a 16. században” című nagyterjedelmű monográfiám, abból más meggyőződésre jutott volna tisztelt kartársam. Minthogy mostanában való kiadhatására nem lehet számítani, onnan idézve tisztáznom kell ezt a kérdést, melynek egy részére különben világot vet a „Defensio Francisci Davidis” 1582.-i kiadása, illetőleg az abban közlött „Scriptum fratrum Transylvanorum . . .”

„. . .A szemben álló nézeteket kellett először is szabatosan körvonalazni. Eképpen fejlődött ki egy írásbeli vita Dávid és Socinus között, melynek első termékéül Dávid négy tételbe foglalta össze a maga nézetét ezzel a címmel: „De non invocandó Jesu Christo in precibus sacris theses Francisci Davidis”. A négy tétel a következő volt: 1. Istennek szigorú parancsa, hogy az Atya Istenen kívül senkit sem kell segélyül hívni. 2. Krisztus szintén azt tanította, hogy a mennyei Atyán kívül senkit sem kell segélyül hívni. 3. Az igaz könyörgés lélekben és igazságban az Atyához szól, tehát az nem igaz, amely a Fiúhoz szól. 4. Jézusnak mintaimája nem a Krisztushoz, hanem az Atyához van intézve. Socinus nagy garral vállalkozott rá, hogy pár nap alatt mindezt megcáfolja. Ámde hetek teltek belé, míg készen lett a válasszal. Ezalatt persze Blandratával is közölte a Dávid tételeit, csakhogy annak a vádnak hozzájuk pótlásával, ami ekkor merült fel legelső ízben, azonban már ekkor is minden alap nélkül, hogy t. i. Dávid megtagadja Krisztust és helyébe Mózeszt akarja ültetni. Megküldte neki természetesen az ő Dávidnak adott válaszát is.

Blandrata már nem akadt fenn a Socinus vádján. Nem egé-

szen valószínűség nélküli, hogy e vád emelésére egyenesen ő maga adta ki az utasítást, miként ez alkalommal is ő volt az, aki nem lévén megelégedve Socinusnak azzal az állításával, hogy a szentírásban valóban nincs ugyan elrendelve a Krisztus segélyül hívása, de hívható azért segélyül, ezzel szemben arra szólította fel Socinust, hogy a kötelező voltát bizonyítgassa a Krisztus segélyül hívásának. Amire azonban Socinus képtelennek érezvén magát s ezt őszintén meg is írván Blandratának, azzal tett mégis eleget a Blandrata kívánságának, hogy egy mondatába belészúrta, hogy nemcsak „imádkozhatjuk” Krisztust, hanem tagadhatatlanul tartozunk is imádni, minthogy az ő imádásával elsősorban nem neki, hanem voltaképen az Istennek adózunk tisztelettel. Azonban más helyen meg ott maradt annak őszinte beismerése, hogy a Krisztus segélyül hívására nincs parancs a szentírásban, és így csupán lehetséges, de nem kötelességből folyó őt segélyül hívni . . .

„ . . . E (1579. febr. 24.-i) zsinat tárgyalásai közben tehette Dávid azt a nyilatkozatot, amit aztán kiforgatva és eltorzítva adtak tovább rosszakarói, később pedig a legteljesebb mértékben rovására írtak, t. i. hogy Jézust segélyül hívni ugyanannyi, mint akár a szenteket és Máriát. Annak a Blandrata és Socinus agyában kitermelt korábbi ráfogásnak a szellemében, miszerint Krisztusnak a helyére Mózeset akarja ültetni, ezt is odaferdítették, hogy Jézusnak a segélyül hívását a Mózesével mondá egyenlőnek . . .”

Francken Keresztély „1584. márc. 14.-én a Krisztus imádása tárgyában Lengyelországban vitára kelt Socinus Faustusszal . . . Vele folytatott vitáját a maga teljességében megörökítette Socinus, mégpedig egy 1618-ban kétféle kiadásban megjelent könyvvel. A hosszabbik kiadásnak (Disputatio de adoratione Christi habita inter F. Socinum et Ch. Francken necnon fragmenta responsionis furioris, quam F. Socinus parabat ad Francisci Davidis de Christo non invocando scriptum; aliquo nonnulla ad hoc argumentum pertinentia) legnagyobb részét (56—260. l.), a legrövidebbnek pedig 168—192. lapjait a címben csak mellékesen felemlített Dávid-üggyel foglalta el. Három csoportban is közölt tételeket, melyeket állítólag Dávid

Volt-e része Socinus Faustusnak a Dávid elleni hamis vddban ?

szerzett volna és amelyekre ő meg is felelt részletesen, párhuzamosan szembeállítva velök a rájuk tett ellenvetéseit. Az első csoportban hét, a másodikban harminchárom, a harmadikban tizenöt tételt tulajdonított Dávidnak, de a harmadik csoport másodikából megállapítható az összesnek koholt volta. A szerint ugyanis Krisztusnak és az apostoloknak a szavait a mózesi törvénynek és a próféták oraculumának normájához kell mérni s amazokból mindaz elvetendő, ami nem egyezik ezekkel. Ennélfogva az egész munkálat legfeljebb abból a szempontból bír történeti értékkel, hogy reámutat arra a körülményre, miszerint a davidismus elnyomása után még évtizedek elteltével is szükségét érezte Socinus az ellenérvek felsorakoztatásának is, a davidismus befekettítésének is".

Nyilván kitűnik mindebből, hogy egy követ fűtt a két olasz.

Zoványi Jenő.

A kulturfok róvására nagyrafejlődött technika romboló hatása.

Az utolsó száz év a találmányok, a rohamosan fejlődő technika évszázada volt. Vasútvonalak bámulatosan rövid idő alatt sűrű hálózatként vonják be földünket; a mozdonyok mai szemmel nézve oly kicsiny kezdeti formáikból gigantikus gépekké nőttek; a tengereken valóságos hajókolosszusok, úszó városok közlekednek a kontinensek között; a rádió a szellemi együttélést, gondolataink kicserélését, terjesztését, olyan intenzitásra emelte, amely rövid idővel ezelőtt elképzelhetetlen volt; és végül teljesedésbe ment az emberiség sok évezredes álma is, megszületett a repülőgép, amely rövid pár évtized alatt szintén hatalmas gépóriássá fejlődött. A Föld kis égítetté zsugorodott össze, amelynek ma már legnagyobb távolságai is csak párnapi repülőutat jelentenek. Az emberi szellem, az emberi találékony-ság rendkívüli gazdagsággal ajándékozott meg bennünket, de egyben fenyegető figyelmeztetést is kaptunk, amelynek jelentőségét idejekorán felismerni és ahhoz alkalmazkodni az emberiség számára létkérdés; — amelynek fel nem ismerése az emberiség legnagyobb tragédiájához vezetne.

Olyan hatalom, olyan technikai eszközök egész sora került kezünkbe, amelyeknek helyes felhasználására a nagy néptömegeknél még nincs meg a kellő érettség, amelyekre gazdaságilag felkészülve, megszervezve nem voltunk és így azok társadalmi és gazdasági egyensúlyunk megbontására vezettek. Soha olyan gazdag Földünk még nem volt, mint ma: roppant feleslegeink vannak mezőgazdasági és ipari termékekben, roppant feleslegeink munkaerőben; és ime, mi az eredmény, ahelyett, hogy a feleslegek termékekben és munkaerőben egészségesen kicserélődnének, az egyik oldalon az értékesíthetetlen termények megsemmisítése válik szükségessé vagy következik be, míg a másik oldalon rengeteg munkaerő zárul ki a termelésből. Munkanél-